

NORGES HØYESTERETT

Den 20. desember 2017 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Tønder, Normann og Bergh i

HR-2017-2431-U, (sak nr. 2017/1884), straffesak, anke over dom:

I.

A

(advokat Trond Pedersen Biti)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

II.

B

(advokat Hjallis Bakke
advokat Thomas Hansen)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

truffet slik

B E S L U T N I N G :

- (1) Saken gjelder anker over lagmannsrettens fellende dom for bedrageri og forsøkt på bedrageri i form av å imitere rovviltskade på reinsdyr for å oppnå rovvilterstatning, grovt tyveri av reinsdyr og ulike overtredelser av dyrevelferdsloven.
- (2) B og A ble ved tiltalebeslutning utferdiget av Økokrim statsadvokatembeter 20. november 2015 satt under tiltale for overtredelse av straffeloven 1902 § 271 jf. § 270 første ledd nr. 1, straffeloven 1902 § 258, jf. § 257, dyrevelferdsloven § 37 første ledd jf. andre ledd, jf. § 14 første ledd bokstav a og dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 14 første ledd bokstav a.

- (3) Sis-Finnmárkku diggegoddi - Indre Finnmark tingrett avsa dom 7. september 2016 med slik domsslutning:

- "1. **B, født 00.00.1983, frifinnes.**
2. **A, født 00.00.1987, frifinnes."**

- (4) Økokrim påanket dommen for så vidt gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for samtlige tiltaleposter med unntak av tiltalens post I f andre kulepunkt, post II a, d og f første kulepunkt, post III f andre kulepunkt og post IV a. Anken gjaldt også spørsmål om aktivitetsforbud for de tiltalte, tingrettens saksbehandling og behandlingen av de sivile krav. For lagmannsretten ble enkelte av handlingene i tiltalen omsubsumert som forsøk.

- (5) Hålogaland lagmannsrett avsa dom 3. august 2017 med slik domsslutning for så vidt gjaldt straffekravene:

"Tiltalte nr. 1 B

1. **B, f. 00.00.1983, dømmes for to overtredelser av straffeloven (1902) § 271 jf. § 270 første ledd nr. 1, to overtredelser av straffeloven (1902) § 271 jf. § 270 første ledd nr. 1 jf. § 49, førtito overtredelser av straffeloven (1902) § 258 jf. § 257, tolv overtredelser av dyrevelferdsloven § 37 første ledd jf. annet ledd jf. § 14 første ledd bokstav a og tjueen overtredelser av dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 14 første ledd bokstav a – alt sammenholdt med straffeloven (1902) § 62 første ledd og § 64 – til fengsel i 2 – to – år og 5 – fem – måneder. Varetekt kommer til fradrag med 2 – to – dager.**

[...]

Tiltalte nr. 2 A

1. **A, f. 00.00.1987, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 271 jf. § 270 første ledd nr. 1, overtredelse av straffeloven (1902) § 271 jf. § 270 første ledd nr. 1 jf. § 49, tjueen overtredelser av straffeloven (1902) § 258 jf. § 257, seks overtredelser av dyrevelferdsloven § 37 første ledd jf. annet ledd jf. § 14 første ledd bokstav a og tjueen overtredelser av dyrevelferdsloven § 37 første ledd jf., § 14 første ledd bokstav a – alt sammenholdt med straffeloven (1902) § 62 første ledd og § 64 – til fengsel i 1 – ett – år og 8 – åtte – måneder. Varetekt kommer til fradrag med 2 – to – dager.**

[...]"

- (6) B og A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett.
- (7) Anken fra B gjaldt opprinnelig lagmannsrettens saksbehandling, lovanvendelse og subsidiært straffutmåling. Anken over lovanvendelsen og straffutmålingen er senere trukket. Det er begjært ny behandling av de sivile kravene.
- (8) Til støtte for anken er det i korte trekk anført at lagmannsrettens begrunnelse er mangelfull ved at sentrale punkter i bevisførselen står uforklart i lagmannsrettens dom. Det er anført at denne saksbehandlingsfeilen knytter seg til lagmannsrettens drøftelse av tiltalens post I a – d, post II b og c, post II e – g og post III og IV. Flere avgjørende forhold er ikke kommentert i lagmannsrettens dom. Lagmannsretten har for eksempel ikke drøftet dr. Schultzes konklusjoner med hensyn til metodikken som ble anvendt ved obduksjonene av rein, betydningen av at det var avvik mellom samtlige kadavermeldinger og de obduserte kadaver, og billedkvaliteten i rapportene som ble lagt til grunn for tiltalens post I. Lagmannsrettens

drøftelse av hvorvidt skadene på reinsdyrene kunne vært påført av noen andre enn B, herunder konfliktene innad i siidaen og muligheten for ombytting av kadaver, er også mangelfull. I sin drøftelse av post I a og b har lagmannsretten tatt med i vurderingen forhold som ikke var et tema under rettsforhandlingene.

- (9) Under tiltalens post II skulle lagmannsretten drøftet muligheten for at andre kan ha foretatt ommerkingen, og når ommerkingen skal ha skjedd. De svakheter med merkenemndas sammensetning og vurderinger som er påpekt av tingretten, er ikke kommentert. Lagmannsretten har videre vurdert tyveriene samlet, noe som gjør det umulig å overprøve hvilke krav lagmannsretten har stilt til bevisets styrke. B ble på alle punkter frifunnet i tingretten, i en tingrett med særlig kompetanse innenfor reindrif og samiske rettsforhold. Sett hen til tingrettens særlige kompetanse, må det kunne kreves en nærmere begrunnelse når lagmannsretten overprøver tingrettens vurderinger. De påpekte feilene med tilknytning til tiltalens post I og II har nær sammenheng med tiltalens post III og IV.
- (10) Som en annen saksbehandlingsfeil er det anført at lagmannsretten ikke har oppfylt sin plikt til å våke over at saken er blitt fullstendig opplyst, jf. straffeprosessloven § 294. Det er vist til at lagmannsretten skulle sørget for en etterkontroll av reinørene som var det avgjørende bevis for tiltalens post II.
- (11) Anken fra A gjaldt opprinnelig lagmannsrettens saksbehandling, lovanvendelse og subsidiært straffutmåling. Anken over straffutmålingen er senere trukket. Det er begjært ny behandling av de sivile kravene.
- (12) Som saksbehandlingsfeil er det i korte trekk anført at lagmannsrettens begrunnelse er mangelfull. Også her er det vist til at flere avgjørende forhold ikke er kommentert, og at dette knytter seg til tiltalens post I e og f, post II e og f, post III og IV. Lagmannsrettens drøftelse av As rolle i saken er mangelfull på en rekke punkter. Med hensyn til tiltalens post I e og f vises det blant annet til at det er dokumentert at andre enn A innmeldte kadavrene. Ett av kadavrene hadde også en annen eier. Lagmannsretten fant likevel at A kunne straffes for straffbart forsøk på overtredelse av straffeloven. Under post I f siste kulepunkt er det heller ikke drøftet betydningen av at bildet av kadaveret ikke stemte overens med SNOs beskrivelse av kadaveret i rapporten. Heller ikke under tiltalens post II ble det ført bevis for at A skal ha ommerket eller stjålet rein. Hva gjelder tiltalens post II e, vises det for eksempel til at man ikke fant noe klipshull. Det er heller ikke uttrykt noe om at de to tiltalte handlet sammen, og hvilke handlinger hver av de tiltalte skal ha utført. Manglende begrunnelse strider mot folkeretten.
- (13) Det er videre anført at lagmannsretten ikke har oppfylt sin plikt til å våke over at saken er blitt fullstendig opplyst, jf. straffeprosessloven § 294. Det er vist til at lagmannsretten skulle ha oppnevnt en objektiv sakkyndig i saken som ikke har noen tilknytning til SNO for å analysere bevisene som dannet grunnlaget for tiltalen mot A. Videre anføres det at lagmannsretten skulle sørget for at alle reinørene som dannet grunnlaget for tiltalens post II, skulle ha blitt undersøkt nærmere.
- (14) Hva gjelder lovanvendelsen under tiltalens post I, anføres det i korte trekk at lagmannsretten uriktig har lagt til grunn at rovvilterstatningen kom A til gode. Det er vist til at det er eier av reinen som har krav på erstatning. At A var gitt i oppdrag å forvalte den utbetalte erstatningen, endrer ikke dette. Videre kreves det årsakssammenheng mellom villfarelsen til den part som forledes til en handling, og handlingen. Det er også krav om tap eller fare for tap. I denne saken er det ikke nødvendigvis årsakssammenheng mellom antall kadaver og utbetalt erstatning. Hva gjelder tiltalens post II, anføres det at lagmannsretten bygger på en uriktig

rettsanvendelse når det forutsettes at påsetting av øreklips innebærer at eier endres.

- (15) Påtalemyndigheten har tatt til motmæle. Det anføres i korte trekk at det ikke foreligger noen feil ved lagmannsrettens saksbehandling eller lovanvendelse. Lagmannsrettens dom utgjør fullt ut en forsvarlig redegjørelse for bevisvurderingen for begge de domfelte, og domspremissene, lest i sammenheng, etterlater ingen tvil om at det handlemønster retten har funnet bevist, faller inn under de forhold de er dømt for, og at det foreligger nødvendig skyld. Saken har et omfattende faktum, og dommen må leses i sammenheng. Flere av de forhold som er påpekt i anken må anses tilstrekkelig vurdert av lagmannsretten. Det er for øvrig ikke nødvendig å vise til alle innsigelser. Det vises videre til at lagmannsrettens dom ikke etterlater tvil om at de to tiltalte har opptrådt sammen i de kriminelle handlingene. Påtalemyndigheten er videre uenig i at lagmannsretten ikke har oppfylt sin plikt til å sørge for sakens opplysning. Det vises til at det har vært en omfattende bevisførsel i lagmannsretten, og at lagmannsretten må anses å ha mer enn godt grunnlag for å vurdere sakens sentrale spørsmål. Det foreligger ingen holdepunkter for at de sakkyndige for lagmannsretten ikke har opptrådt objektivt.
- (16) Når det gjelder As anke over lovanvendelsen, vises det til at det ikke er riktig at det er eier av reinen som har krav på erstatning, men "driftsenheten". Utbetaling av erstatningen skjer også til driftsenhetens eier. Det er derfor riktig av lagmannsretten å legge til grunn at A forledet og forsøkte å forlede det offentlige med den hensikt å oppnå uberettiget vinning som han, som leder av driftsenheten, ikke var berettiget til. Lagmannsretten har videre drøftet sammenhengen mellom imitasjonene og urettmessige utbetalinger av rovvilterstatning, og det er ikke tvilsomt at retten har konkludert med at imitasjonene utført av A har voldt tap eller fare for tap. Hva gjelder lagmannsrettens drøftelse av tyveriene under tiltalens post II, foreligger det ikke grunnlag for å hevde at lagmannsretten har tatt uriktig utgangspunkt når retten i sin bevisvurdering har lagt til grunn at øreklips ble påsatt i den hensikt å tilegne seg dyret til egen vinning for å skape uriktig inntrykk av at eiendomsretten var gått over til de tiltalte.
- (17) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at både B og A ble frifunnet på alle punkter i tingretten. De har dermed ankerett i medhold av straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum sammenholdt med andre ledd andre punktum. Ankene kan da bare nektes fremmet dersom ankeutvalget ved en begrunnet beslutning enstemmig finner det klart at de ikke kan føre frem, jf. § 323 andre ledd fjerde punktum.
- (18) For så vidt gjelder ankene over lagmannsrettens *saksbehandling* retter de seg mot en rekke forhold. Ankeutvalget viser til gjennomgangen ovenfor. Generelt konstaterer ankeutvalget at lagmannsrettens saksbehandling samlet sett uten tvil har vært forsvarlig. Utvalget finner grunn til å kommentere de mest sentrale elementene i saksbehandlingsankene:
- (19) Etter straffeprosessloven § 40 femte ledd skal domsgrunnene i saker som har vært behandlet med meddomsrett, "angi hovedpunktene i rettens bevisvurdering". Det innebærer at retten skal redegjøre for de sentrale punktene i bevisvurderingen, og kort angi hva som har vært avgjørende, jf. blant annet Rt-2011-172 avsnitt 29 og HR-2017-1792-U avsnitt 19. Det er ikke et krav at alle bevis må kommenteres, jf. HR-2017-1784-U avsnitt 10. At de domfelte er frikjent i tingretten, endrer i prinsippet ikke på kravet til lagmannsrettens begrunnelse, jf. Rt-2011-1403 avsnitt 10.
- (20) Hva gjelder tiltalens post I a og b, har lagmannsretten utførlig gjort rede for det faktum lagmannsretten har lagt til grunn, herunder hvorfor lagmannsretten utelukker at skadene kan ha vært utført av rovvilt. Lagmannsretten drøfter også spørsmålet om andre enn B kan ha

forvoldt skadene og betydningen av uoverensstemmelser mellom opplysninger i innmeldingsskjemaene og funnene ved obduksjon. Med hensyn til Bs anførsel om ombytting, var det relevant å vise til at denne forklaringen forutsatte en systematisk og vedvarende aktivitet fra alternative gjerningspersoner, noe lagmannsretten fant at det kunne ses helt bort fra. Ankeutvalget kan ikke se at det her er mangler ved lagmannsrettens domsgrunner eller at domsgrunnene etterlater tvil om at det strafferettslige beviskravet er korrekt anvendt. Utvalget viser også til at dr. Schultzes rapport er vurdert på dommens side 28–29.

- (21) Hva gjelder tiltalens post I c – f, kan ankeutvalget heller ikke se at det her foreligger mangler ved lagmannsrettens domsgrunner. Tiltalens post c og d gjelder B, mens tiltalens post e og f gjelder A. Lagmannsrettens vurdering av at det for de aktuelle reindriftsårene under disse tiltalepostene også ble innlevert kadavre med imiterte rovviltskader, er basert på en gjennomgang av bilder og øvrige opplysninger i rovdyrbasen, som er foretatt av sakkyndige Josefsen og Søgård. Lagmannsretten tilkjenner at det ikke er ideelt å basere spørsmålet om rovviltskader alene på dette grunnlag, men har under henvisning til hvordan dette har blitt vurdert av de sakkyndige, funnet fremgangsmåten forsvarlig. Ankeutvalget kan ikke se at det her er noe å innvende til lagmannsrettens vurdering.
- (22) Lagmannsrettens domspremisser, lest i sammenheng, etterlater etter ankeutvalgets syn heller ingen tvil om at lagmannsretten har funnet det bevist at de tiltalte selv har påført skadene på dyrene som er omfattet av de aktuelle tiltalepostene, for å imitere rovviltskader, og at kadavrene ble meldt til det offentlige for å få utbetalt rovvilterstatning som de tiltalte ikke var berettiget til. Etter omstendighetene medfører det, etter ankeutvalgets oppfatning, ingen mangel ved domsgrunnene at lagmannsretten ikke har problematisert hvem som faktisk brakte de enkelte kadavrene til containeren og fylte ut skjemaene.
- (23) Utvalget kan heller ikke se at lagmannsrettens domspremisser for så vidt gjelder tiltalens post II er mangelfulle. Hva gjelder tiltalens II b og c, har lagmannsretten vist til hvilke bevis retten har funnet avgjørende, og til hvorfor Bs forklaring om inkriminering ikke vektlegges. Også når det gjelder tiltalens post II e og f, som gjelder begge de tiltalte, finner ankeutvalget at lagmannsretten i tilstrekkelig grad har redegjort for det faktum lagmannsretten har lagt til grunn og de bevis retten har funnet avgjørende for at de tiltalte har ommerket de aktuelle reinene. Videre har lagmannsretten drøftet de tiltaltes forklaring om at andre kan ha hatt til hensikt å inkriminere de tiltalte og de uregelmessigheter ved merkene som var påpekt av de tiltalte. Lagmannsretten har, slik ankeutvalget ser det, også i tilstrekkelig grad redegjort for hvorfor merkenemndas konklusjoner legges til grunn. Det var etter omstendighetene forsvarlig å vurdere spørsmålet om tyveriene samlet.
- (24) Hva gjelder anførselene knyttet til lagmannsrettens plikt til å våke over sakens opplysning etter straffeprosessloven § 294, viser ankeutvalget til at pliktens innhold må vurderes på bakgrunn av sakens konkrete omstendigheter, jf. Rt-2008-605 avsnitt 14, Rt-2013-905 avsnitt 40 og HR-2016-231-U avsnitt 18. Ved overprøving av lagmannsrettens vurdering av behovet for ytterligere bevisførsel er det i rettspraksis lagt til grunn at det bør utvises tilbakeholdenhet "særlig der spørsmålet må avgjøres ut fra en samlet avveining av det totale, og ofte sammensatte, bevisbildet for lagmannsretten", jf. Rt-2008-1350 avsnitt 16 og HR-2016-231-U avsnitt 18.
- (25) Ankeutvalget kan på denne bakgrunn ikke se at det utgjorde en saksbehandlingsfeil ikke å oppnevne ytterligere sakkyndige uten tilknytning til SNO. Ankeutvalget bemerker at det ikke er fremlagt noen opplysninger om fagmiljøer utenfor SNO med spesialistkompetanse tilsvarende den SNO har i sin organisasjon, herunder vedrørende rovviltskader. Ankeutvalget

kan for øvrig ikke se at det foreligger holdepunkter for at de sakkyndige vitnene fra SNO ikke har opptrådt objektivt i saken.

- (26) Etter utvalgets oppfatning utgjorde det heller ikke en saksbehandlingsfeil at lagmannsretten ikke sørget for en fullstendig ny gjennomgang av reinørene som ble brukt som bevis under tiltalens post II. Det vises til at både merkenemndas medlemmer og forsvarernes sakkyndige vitne fikk anledning til å studere flere av ørene og øremerkene på nytt under ankeforhandling, også utenfor rettsmøtet. Utvalget viser videre til at lagmannsrettens domfellelse for grovt tyveri ikke alene bygger på merkene i ørene, men på en helthetsvurdering av de konkrete omstendighetene i saken.
- (27) Hva gjelder As *lovanvendelsesanke*, har han for det første anført at lagmannsretten lovanvendelse under tiltalens post I er uriktig, da rovvilterstatningen ikke kom A til gode. Det vises til at A ikke var eier av kadavrene, og at han heller ikke har hatt krav på erstatning som følge av innmeldingene.
- (28) Utvalget bemerker at det etter forskrift 4. mai 2001 nr. 468 om erstatning for tap og følgekostnader når tamrein blir drept eller skadet av rovvilt § 3, er driftsenheten som etter søknad har rett til erstatning for tap og følgekostnader når tamrein blir drept eller skadet av rovvilt. Etter forskriftens § 13 bokstav e første punktum utbetales erstatningen til den som har forvalteransvaret, dvs. driftsenhetens innehaver. Innehaveren har imidlertid en plikt til å fordele utbetalt erstatning til de reiene i driftsenheten som har lidt tap.
- (29) Hvordan erstatningen utmåles, er beskrevet i forskriftens §§ 7 og 8, og en gjengivelse av disse reglene finner vi i lagmannsrettens dom side 15 og 51. Erstatningsreglene er gjengitt slik i lagmannsretten dom:
- "Hvert kadaver som godkjennes som tapt ved rovviltskade, erstattes etter erstatningsforskriften § 7. De kadavre som godkjennes, har også betydning for størrelsen på den erstatning som ytes etter forskriften § 8, se § 8 annet ledd. Etter det som er opplyst, er forholdet mellom antall rein som erstattes etter § 7 (konstaterte tap) og etter § 8 (anslåtte tap) i praksis om lag 1:19.**
- Dess større antall kadavre som gjenfinnes og godkjennes, dess større vil erstatningen etter § 8 bli for distriktet/området som helhet. Det kan derfor trygt legges til grunn at de tiltalte som følge av de fullbyrdede bedragerier også mottok høyere erstatning etter reindriften § 8 enn de ville fått uten de imiterte rovviltskadene, at de for de år domfellelsene gjelder forsøk på bedrageri ville mottatt høyere erstatning etter § 8 enn de hadde krav på, dersom bedrageriforsøkene hadde lyktes, og at de var kjent med dette. Det forholdstall som er nevnt over, kan imidlertid ikke uten videre legges til grunn. Det er likevel utvilsomt tale om betydelige beløp for begge de tiltaltes vedkommende uten at det lar seg fastslå nærmere."**
- (30) Ankeutvalget kan på bakgrunn av dette ikke se at lagmannsretten har lagt til grunn feil rettsanvendelse når det legges til grunn at A forledet eller forsøkte å forlede det offentlige til å utbetale ham rovvilterstatning han ikke var berettiget til. Det vises til lagmannsrettens vurdering om at for hvert kadaver med imiterte rovviltskader, som ble innmeldt, ble den samlede rovvilterstatning A fikk utbetalt det aktuelle reindrifår forhøyet. Dette gjelder selv om noe av den utbetalte erstatningen skulle utbetales til de øvrige reiene. At det ikke er mulig å nærmere fastsette det beløpsmessige omfanget av bedrageriene og/eller forsøk på bedrageriene i detalj, er ikke avgjørende for straffbarheten.
- (31) Når det gjelder anken over lovanvendelsen for så vidt gjelder tyveriene, tiltalens post II f, nøyer utvalget seg med å vise til at lagmannsretten i dette konkrete tilfellet har vurdert det slik

at A ommerket reinen like før eller etter den døde – og derved forsettlig og i uberettiget hensikt – tilegnet seg den fra den rette eier. At klipsmerking i seg selv ikke nødvendigvis alltid vil være tilstrekkelig bevis for et tyveri, blir derfor ikke avgjørende.

- (32) Høyesteretts ankeutvalg finner det på denne bakgrunn enstemmig klart at ingen del av ankene vil føre fram. Ettersom ankeutvalget enstemmig også finner at ankene ikke gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, gis det ikke samtykke til å fremme noen del av ankene over straffekravene, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd andre punktum.
- (33) Utvalget bemerker at ankene også retter seg mot lagmannsrettens avgjørelse av de sivile kravene. Når ankene over straffekravet ikke tillates fremmet, skal utvalget ikke ta stilling til begjæringene om ny behandling av sivile krav.

S L U T N I N G :

Ankene over straffekravene tillates ikke fremmet.

Kristin Normann
(sign.)

Bård Tønder
(sign.)

Espen Bergh
(sign.)

Riktig utskrift: